

ΙΔΡΥΤΗΣ: ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΟΣ ΠΕΜΠΤΟΣ
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΙΟΥΝΙΟΣ

1949

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & ΣΙΑ Α.Ε.
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ",
38 - ΟΔΟΣ ΤΣΩΡΤΣΙΑ - 38
ΑΘΗΝΑΙ

ΙΩΑΝΝΗΝΑΙ 2008

ΑΠΟΨΕΙΣ

ΤΟ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ ΤΟΥ THOMAS WOLFE

Το μυθιστόρημα, τα τελευταία τριάντα χρόνια, ζητώντας να άρνηθεί τα μεγάλα πρότυπα, να απομακρυνθεί απ' αυτά για να ανανεωθεί, έκανε τις πιο τολμηρές και περιέργες δοκιμές. Ήταν σά να μὴν τοῦ ἀρκοῦσε παρὰ ὅλος ὁ κόσμος, αὐτὸς πού φαίνεται κι' αὐτὸς πού δὲ φαίνεται, ὄλη ἡ ζωὴ, αὐτὴ πού ζοῦμε κι' αὐτὴ πού φανταζόμαστε ὅτι θὰ μπορούσαμε νὰ ζήσουμε, ὁ ἄνθρωπος, αὐτὸς πού κινιέται γύρω μας καὶ τὸν ξαίρουμε, ὁ ἄνθρωπος, πού εἶνε χωρίς ὄνομα καὶ χωρίς πατρίδα, ὁ ἄνθρωπος πού στὸν ἐσωτερικό του ὠκεανὸ καταδύεται κανεὶς χωρίς νὰ συναντήσῃ τὸ βυθό, ἢ κάθε πολιτεία, ἢ κάθε χώρα.

Ὁ Ἀμερικανὸς μυθιστοριογράφος Thomas Wolfe ἦταν ἓνας ἀπ' αὐτοὺς πού ζήτησαν νὰ καλλιεργήσουν στὸ μυθιστόρημα τὸ χῶρο καὶ τὸ χρόνο, νὰ μετατοπίσουν τὰ πλαίσιά του στὸ ἄπειρο χρησιμοποιώντας γιὰ νὰ ἐκφραστῆ ἓναν κατακλυσμὸ ἀπὸ λέξεις.

Τὸ ἔργο του προσέχτηκε ἀπ' τὴν κριτικὴ, δταν κυκλοφόρησε τὸ βιβλίο του «Look homeward, angel». Ήταν ἓνα ὄγκωδες μυθιστόρημα πάνου ἀπὸ 600 σελίδες κ' εἶχε ὅλα τὰ ἐλαττώματα τῶν πρώτων ἔργων ἑνὸς συγγραφέα, χαρακτῆρα αὐτογραφικό, ἔλλειψη ἀναλογιῶν, περιττολογίες, ἐπαναλήψεις. Ὅμως αὐτὰ τὰ ἐλαττώματα, συνειθισμένα στὰ πρώτα βήματα, ἀντισταθμιζόνταν μὲ ἀξιόλογες ἀρετές, μιὰ αἴσθησι βαθεῖα τῆς μοναξιάς τοῦ ἀνθρώπου μέσα σ' ἓναν κόσμον ἐχθρικό καὶ βρωμερό, ὠραιότατα λυρικά πετάγματα, σελίδες δυνατοῦ ρεαλισμοῦ, ἀπεικόνισι μιᾶς κοινωνίας, ὁμοίας μ' ἐκείνη πού μᾶς παρουσίασε ὁ Dreiser στὴν αὐτοβιογραφία του, χωρίς οἶκτο καὶ τρόμο.

Ὁ ἥρωας τοῦ μυθιστορήματος αὐτοῦ εἶνε ἓνας ἄνθρωπος, πού δὲ μπορεῖ νὰ προσαρμοστῆ στὴν καθημερινὴ πεζότητα τῆς ζωῆς. Ἡ παιδικὴ του ἡλικία περνάει βασιανισμένη, γεμάτη ὄνειρα καὶ φιλοδοξίες, κοντὰ στοὺς γονεῖς του πού ὅλο μαλώνουν μεταξύ τους, ἀνάμεσα στοὺς ἀδελφούς του καὶ τίς ἀδελφές του καὶ τοὺς μικροαστοὺς τῆς πόλης πού εἶνε τόσο φλύαροι κι' ἄθλιοι. Μεταξὺ τοῦ συγγραφέα καὶ τοῦ ἥρωά του ὑπάρχει μιὰ ὁμοιότητα, μπορεῖ νὰ πεῖ κανεὶς μιὰ ταύτιση. Ὅπως ὁ ἥρωας τοῦ μυθι-

στορήματος χανόταν μέσα σὲ πλάνες καὶ φαντασίες, ἔτσι κι' ὁ μυθιστοριογράφος ἔκανε συνεχῶς ὄνειρα καὶ σχέδια. Ἦθελε νὰ γράψῃ μεγάλα ἔργα, νὰ γίνῃ διάσημος δραματικὸς συγγραφέας. Δυστυχῶς τὰ θεατρικά του ἔργα δὲν ἔγιναν δεκτὰ ἀπ' τοὺς θεατρῶνες.

Τὸ 1926 ὁ Wolfe ἐγκατέλειψε τὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Χάρβαρντ κ' ἔφυγε γιὰ τὸ Λονδῖνο, ὅπου ἄρχισε νὰ γράφῃ τὸ πρῶτο του μυθιστόρημα. Μὲ μιὰ μοναδικὴ ὄρμη ἔγραφε ἀμέτρητες σελίδες. Πολὺ ἐπηρεασμένος ἀπ' τὸν James Joyce ἔγραφε «ὅ,τι ἤξαιρε ἀπ' τὴ ζωὴ κι' ὅ,τι γνώρισε στὴν παιδικὴ του ἡλικία.» Ὁ Wolfe ἦταν τότε 28 χρονῶν. Τὸ βιβλίο εἶχε 350.000 λέξεις. Ὁ ἐκδότης, στὸν ὁποῖο παρουσίασε τὸ χειρόγραφο, δὲν τὸ δέχτηκε. Ὁ Wolfe ξαναγύρισε στὴν Ἀμερικὴ κ' ἔγινε καθηγητὴς σ' ἓνα ἀπ' τὰ Πανεπιστήμια τῆς Νέας Ὑόρκης. Μὰ τὸν ἴδιο χρόνο ἔφυγε πάλι γιὰ τὴν Εὐρώπη. Τότε ξανάρχισε τὸ διόρθωμα τοῦ μυθιστορήματός του καὶ τὸ «Look homeward, angel» κυκλοφόρησε τὸ 1929. Οἱ συμπατριῶτες τοῦ Wolfe, δταν διάβασαν τὸ βιβλίο, θύμωσαν φοβερά, ἂν καὶ οὔτε σὲ μιὰ σελίδα ὁ συγγραφέας ἀντιγράφῃ τὴν πραγματικότητα. Ὁ Wolfe ἔγινε ὁ ἄνθρωπος τῆς ἡμέρας. Ἡ κριτικὴ παραδέχθηκε, ὅτι τὸ ἔργο ἦταν δυνατό, εἶχε μιὰ ζωτικότητα σχεδὸν ὑπερφυσικὴ, ὁ συγγραφέας καταπληκτικὴ εὐκολία στὴν ἔκφρασι, οἱ εἰκόνες του ἦταν λαμπρές κ' ἡ διήγησι κυλοῦσε ἀπὸ πηγὴ ἀστείρευτη. Ὅμως αὐτὸ τὸ πρῶτο βιβλίο, θὰ εἶνε ὡς τὸ τέλος γιὰ τὸ συγγραφέα του ἓνα ἔργο, πού δὲν ἔχει τελειώσει κ' ἡ τραγωδία εἶνε, ὅτι θὰ τὸ ἐπαναλαμβάνει, πιστεύοντας πὼς ἔτσι θὰ μπορούσε νὰ τὸ δώσει πιὸ τέλειο, χωρίς βέβαια νὰ τὸ κατορθῶνει.

Τὸ πρόβλημα τοῦ ἀπόλυτου βασάνισε πολλοὺς δημιουργοὺς ἢ καλύτερα ὄλους τοὺς δημιουργοὺς πού ζητοῦσαν τὴν τελειότητα στὸ ἔργο τους. Καὶ συμβαίνει, πολλές φορές, δταν θέλουμε νὰ ἐκφράσουμε τὸν ἐσωτερικό μας κόσμον νὰ γράφουμε τὸ ἓνα βιβλίο πού δὲν τελειώνει ποτέ. Ὁ Wolfe δὲ βασανίζεται ἀπ' τὴν ἰδέα τοῦ ἀπόλυτου, μὰ ἀγωνίζεται νὰ βάλῃ σὲ μιὰ κοίτη τὸν

έσωτερικό του χείμαρρο. 'Αντίθετα απ' τὸ Χεμιγκουαίη, πού ζαλίζεται νὰ βρεῖ τὸ ὑλικό του, ὁ Wolfe δὲν ξαίρει τί νὰ κάνει τὸν πλοῦτο τοῦ ὑλικοῦ του καὶ παλεύει, θῦμα τῆς ἀδυναμίας του, γιὰ νὰ μπορέσει νὰ σταματήσει τὴν ὀρμὴ τῆς τρελλῆς του φαντασίας.

Τὸ 1930 ξαναγυρίζει στὴν Εὐρώπη γεμάτος απ' τὴ σκέψη τοῦ δευτέρου μυθιστορηματός του. Στὸ Παρίσι πού βρισκόνταν ἐνοιωσε ἕνα σκληρὸ αἶσθημα μοναξιάς καὶ νοσταλγίας καὶ ξαναπέρασε στὴ μνήμη του ὅλη ἡ Ἀμερικὴ μετὰ τις πολιτείες τῆς καὶ τὰ ποτάμια τῆς. Δὲ νειρευόταν ἄλλο ἀπὸ μυθικά τραῖνα νὰ διασχίζον μετὰ ἰλλυγιώδη ταχύτητα ἀπέραντες πεδιάδες. Ξαναζούσε τὸν κύκλο τῶν ἐποχῶν, τὴν ἀτέλειωτη ἐναλλαγή τῶν τοπίων πού ξετυλίγονται ἀπ' τὸν Ἀτλαντικὸ ὡς τὸν Εἰρηνικὸ. «Ἡ ποιότητα τῆς μνήμης μου νομίζω, γράφει ὁ ἴδιος, διακρίνεται, σ' ἕνα βαθμὸ μεγαλύτερο ἀπ' τὸ συνειθισμένο, γιὰ τὴν ἔνταση τῶν ἐντυπώσεων τῶν αἰσθήσεων, τὴ δύναμη νὰ ἀνακαλεῖ καὶ νὰ ξαναθυμᾶται ὀλωσδιόλου συγκεκριμένα τὴ μυρωδιά, τοὺς ἤχους, τὰ σχήματα καὶ ν' ἀγγίζει τὰ πράγματα.» Σκέπτεται ὅλα, τοὺς ἀνθρώπους πού γνώρισε, τὰ πρόσωπα πού γνώρισε ἢ πού τὰ εἶδε μονάχα μιὰ φορά.

Κ' ἐνῶ κατακλύζεται ἀπ' αὐτὸ τὸ πλῆθος τῶν εἰκόνων, πού ὅλες θέλουν νὰ πάρουν ὑπόσταση πάνου στὸ χαρτί, προσπαθεῖ μέρα μετὰ τὴ μέρα, μῆνα μετὰ τὸ μῆνα μετὰ ἔνταση καταπληκτικὴ νὰ ἐξερευνηθεῖ ὅλη τὴν περιοχὴ τῶν μέσων πού χρησιμοποιεῖ σὰν ἄνθρωπος καὶ σὰ συγγραφέας. Τὸ ἀποτέλεσμα ὅλης αὐτῆς τῆς προσπάθειας ἦταν ἀμέτρητα χειρόγραφα χωρὶς μορφή καὶ συνοχή, ὅπου τὸ καλύτερο γειτόνευε μετὰ τὸ χειρότερο.

Τὴν ἀνοιξὴ τοῦ 1931 ὁ Wolfe εἶχε γράψει 400.000 λέξεις ἀδημοσίευτες. Τὴν ἐποχὴ αὐτὴ ἐγκαθίσταται στὸ Μπροῦκλιν καὶ μετὰ ὑπεράνθρωπη μανία προσπαθεῖ νὰ βάλει κάποιον τάξη σ' αὐτὸ τὸ σωρό. Ὡς τότε εἶχε δοκιμάσει τὴν τύχη του μέσα στὸ χῶρο. Τώρα καταλάβαινε, πῶς, ἂν ὁ χῶρος εἶναι ταυτόχρονα ὁ ἐχθρὸς πού πρέπει νὰ νικήσει καὶ ὁ συνένοχος πού διευκόλυνε τὰ πιὸ τρελλὰ πετάγματα τῆς φαντασίας του, ὑπάρχει ἕνα ἄλλο στοιχεῖο, πού εἶνε ἐπίσης ἀναγκαῖο νὰ δαμάσει, ὁ χρόνος.

Αὐτὸ τὸ πρόβλημα παρουσιάζεται στὴ σκέψη του τρίμορφο. Πρῶτα εἶνε τὸ παρόν, ὅπου πρέπει νὰ τοποθετηθοῦν οἱ σύγχρονες περιπέτειες τῶν προσώπων, ἔπειτα τὸ παρελθὸν πλοῦσιο ἀπὸ ὅλες τις περιπέτειες πού ἔγιναν πρὶν ἀπ' τὴν ἐποχὴ πού ἀρχίζει ἡ διήγηση, τέλος, ὅπως γράφει ὁ ἴδιος, ὁ χρόνος πού θεωρεῖ ἀμετακίνητο, ἡ ἐποχὴ τῶν ποταμῶν, τῶν βουνῶν, τῶν ὠκεανῶν καὶ τῆς θάλασσας, ἕνα εἶδος σύμπαντος αἰῶνιου καὶ ἀμετακίνητου χρόνου, πού ἀπάνου του θὰ ἤθελε νὰ προβάλει τὸ μεταβατικὸ χαρακτήρα τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς, τὴν πικρὴ βραχύτητα τῶν ἡμερῶν μας. Ζητοῦσε νὰ

κλείσει μέσα στὸν περιορισμένο χῶρο τοῦ μυθιστορήματος τὸν κόσμον στὸ σύνολό του σὲ βάθος καὶ πλάτος.

Τὸ 1933 λίγο πρὶν ἀπ' τὰ Χριστούγεννα ἔφερε στὸν ἐκδότη του ἕνα χειρόγραφο ἀπὸ 500.000 λέξεις. Τὸ χειρόγραφο μποροῦσε νὰ ἀποτελέσει δυὸ μυθιστορήματα. Στὸ ἕνα ὁ ἥρωας ρίχνεται στὴν κατάκτηση τῶν ἐπιγείων τροφῶν μετὰ μιὰ τέτοια ὀρμὴ, πού μπροστὰ τῆς ἐκείνη τοῦ Ζιντ μᾶς φαίνεται τόσο ἀδύνατη, στὸ δεύτερο ὁ ἥρωας φρονιμεύει κάπως καὶ κλείνεται στὸ μαγικὸ κύκλο ἑνὸς μεγάλου ἔρωτα.

Τὸ 1934 ὁ Wolfe καταγίνεται νὰ χωρίσει τὰ δυὸ ἔργα. Ἀπ' αὐτὰ δημοσιεύτηκε τὸ πρῶτο μετὰ τὸν τίτλον «of time and the river» πού εἶχε 912 σελίδες. Τὸ ὅλο ἔργο θὰ ἀποτελεῖτο ἀπὸ 6 τόμους. Ὁ θάνατος ὁμως δὲν τὸν ἄφησε νὰ τὸ τελειώσει. Πέθανε ἀπὸ πνευμονία τὸ Σεπτέμβριον τοῦ 1938. Ἀπ' τὸ ἔργο του πρόφτασε νὰ γράψει ἀκόμα δυὸ τόμους. Ὁ πρῶτος φέρνει τὸν τίτλον «The web and the rock» καὶ ὁ δεύτερος «You Can't go home again».

Στὸ «Time and the river» ὁ Wolfe ξαναπαίρνει τὰ θέματα τοῦ «Look homeward angel». Ἀπ' τις πρώτες σελίδες ὁ ἀναγνώστης παρασέρνεται μέσα σ' ἕναν ἀνεμοστρόβιλον ἀπὸ λέξεις καὶ εἰκόνες, ἀπὸ ἕνα εἶδος λαίλαπα, πού κρατᾶει ὡς τὴν τελευταία γραμμὴ. Ὁ ἥρωας τοῦ ἔργου δὲν εἶνε παρὰ ὁ ἴδιος ὁ συγγραφέας καὶ τὸ περιεχόμενο ἡ ἱστορία τῆς ζωῆς του. Ὅπως ὁ ἥρωας γυρίζει στὴν Ἀμερικὴ, συναντᾶ πάνου στὸ πλοῖο ἐκείνη πού μπροστὰ τῆς ἀποκηρύχνει τὴν ἀγέρωχη νεότητά του. Ὑστερὰ ἀπ' τὸν τυφλὸ καὶ βασανισμένον τυχοδιωχτισμὸ τῆς νεότητός του, γράφει γιὰ τὸν ἥρωά του ὁ Wolfe, αὐτὴ ἡ γυναῖκα πήγαινε νὰ γίνε τὸ κέντρο τῆς καρδιάς του καὶ ὁ σκοπὸς τῆς ζωῆς του, ἡ εἰκόνα τῆς ἀθάνατης ἐνότητας, πού τὸν περιώριζε νὰ εἶνε ἕνας μόνον, κ' ἔρριχνε ὅλο τὸ σωρευμένο πάθος, ὅλη τὴν ἐξουσία καὶ τὴ δύναμη τῆς ζωῆς του μέσα στὴ θαμβωτικὴ βεβαιότητα, τὸ ἀθάνατο δίδαγμα καὶ τὴ μοναδικότητα τοῦ ἔρωτα.

Ἔτσι τελείωνε τὸ μυθιστόρημά του, πού τὸ ἀποτελοῦσαν ὀκτώ βιβλία: Ὁρέστης, Φυγὴ μπροστὰ στις Ἐρινύες, Ὁ νεαρὸς Φάουστ, Τηλέμαχος, Πρωτέας, Ἡ Πόλη, Τὸ ταξίδι τοῦ Ἰάσονα, Ἀνταῖος, Ἡ Ἐπιστροφή στὴ γῆ, Κρόνος καὶ Ρέα, Τὸ ὄνειρον τοῦ Χρόνου, Φάουστ καὶ Ἐλένη.

Καὶ στὰ ἄλλα δυὸ μυθιστορήματα τοῦ Wolfe ὑπάρχουν οἱ ἴδιες ἀρετὲς κ' οἱ ἴδιες ἀδυναμίες. Ὅλα τὰ πρόσωπα μιλοῦν τὴν ἴδια γλῶσσα, μεταχειρίζονται τις πιὸ πολλές φορές τὸν ὑπερθετικὸν, ἐπαναλαμβάνουν συχνὰ τις ἴδιες λέξεις. Πολλὲς φορές δὲν μιλᾶν, μὰ κραυγάζουν. Ὅλα εἶνε τεράστια, δίχως μέτρο: Καμμιά ἡσυχὴ ἀφήγηση, πού νὰ σοῦ ἐπιτρέπει ν' ἀναπνεύσεις. Βρίσκεσαι ἀδιάκοπα σ' ἕναν ἴλιγγον. Κι' εἶνε αὐτὴ ἡ

ὄρμη, ἡ δύναμη, ποὺ ἀποτελοῦν τὸ μεγαλεῖο καὶ μαζί τὴν ἀδυναμία τοῦ ἔργου τοῦ Wolfe. Τὰ ἀδιάκοπα πετάγματά του στὴν περιοχή τοῦ ἐπικοῦ τὸν ἔκαναν νὰ γράψει κάποιες σελίδες γεμάτες ἀπὸ ἓναν λυρισμὸ ξεχωριστῆς ὀμορφιάς, ὅπως ὅταν μιλάει γιὰ τὸ φθινόπωρο, γιὰ τὰ μεγάλα ποτάμια καὶ τὴν ἀποκαλυπτικὴ πορεία τῶν τραίνων. Ὅταν ὅμως θέλει νὰ δημιουργήσει πρόσωπα, νὰ πλάσει ἥρωες, δὲν ἔχει τὴ δύναμη νὰ τοὺς ὀλοκληρώσει. Παρασέρνεται πάντα ἀπὸ τὴν ἐπικὴ καὶ λυρικὴ του διάθεση. Ὅμοια ἀποτυχαίνει, ὅταν κάνει ψυχολογία τῶν προσώπων του, ἀδιάκοπα ἀναλύει τὸν ἑαυτό του, διηγείται τὴν ἱστορία του.

Ἔτσι ὁ Wolfe, μὴ μπορώντας νὰ σωθεῖ ἀπ' τὸν ἑαυτό του, ἀκέφτηκε ὅτι κραυγάζοντας τὴ δυστυχία του καὶ τὸ μαρτύριό του, θὰ ἐλευθερωνόταν ἀπ' αὐτὰ καὶ θὰ γινόταν ἓνας ἄνθρωπος σὰν τοὺς ἄλλους ἄνθρώπους. Ὅμως ὑψώνοντας τὶς κραυγές αὐτές δὲ δημιουργοῦσε παρὰ τέρατα χωρὶς νὰ κατορθώνει νὰ νικήσει μέσα του τὸ αἶσθημα τῆς μοναξιάς. Γράφει: Μιὰ μέρα κάποιος θὰ διηγηθεῖ τὴν ἱστορία ἑνὸς ἀνθρώπου ποὺ ἦταν ἐξαιρετικὰ μεγάλος, ἑνὸς ἀνθρώπου ποὺ ἔζησε πάντα ἀνάμεσα σὲ διαστάσεις ποὺ δὲν ἦταν στὰ μέτρα του, ποὺ ὅλα γι' αὐτὸν ἦταν πολὺ μικρά, οἱ κάρκες, τὰ κρεβάτια, οἱ πόρτες, τὰ παπούτσια, τὰ πουκάμισα, τὰ τραῖνα, τὰ πλοῖα, οἱ μερίδες τῶν φαγητῶν, τὰ πιοτά, ὁ ἔρωτας κ' οἱ γυναῖκες, ὅλα τὰ πράγματα ποὺ οἱ περισσότεροὶ ἄνθρωποι πάνου στὴ γῆ τὰ βρίσκουν ἀνάλογα μὲ τὸν ἑαυτό τους. Ὁ κόσμος αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου θὰ εἶνε ἓνας κόσμος ἕξ ποδιῶν, ὁ κόσμος ὁ πιὸ παράδοξος κ' ὁ πιὸ ἐρημικὸς ποὺ μπορεῖ νὰ ὑπάρχει. Μὰ ἓνας τέτοιος ἄνθρωπος δὲν εἶνε παρὰ ἓνα πρόσωπο κωμικὸ γιὰ κείνους ποὺ τὸν τριγυρίζουν καὶ νοιώθει πάντα μέσα του μιὰ πικρὴ ταπείνωση. Κι' αὐτὸ τὸ αἶσθημα

τῆς ντροπῆς καὶ τῆς ταπείνωσης, αὐτὸ τὸ μῖσος τῆς ἴδιας του τῆς σάρκας, εἶνε τὸ πιὸ φριχτὸ πρᾶγμα, ποὺ ἓνας ἄνθρωπος τόσο μεγάλος γνωρίζει, ἢ πιὸ σκληρὴ ἀδικία ἀπὸ τὴν ὁποία ὑποφέρει τὸ πνεῦμα του.

Οἱ ἥρωες τοῦ Wolfe ἔχουν ὅλοι τὸ αἶσθημα τῆς κατωτερότητας. Αὐτὸ τοὺς κάνει φοβισμένους καὶ ἄγριους, νοιώθουν τὸν ἑαυτό τους θύματα, καὶ τὴ μοναξιά τους τρομερὴ. Ἡ ἰδέα τῆς μοναξιάς ὑπάρχει σ' ὅλο τὸ ἔργο του. «Εἴμαστε τόσο χαμένοι, γράφει, τόσο γυμνοί, τόσο μόνοι στὴν Ἀμερικὴ. Οὐρανοὶ ἀπέραντοι καὶ σκληροὶ καμπυλώνονται ἀπάνου μας κι' ὅλοι, ὅσο ὑπάρχουμε, πηγαίνουμε αἰώνια κυνηγημένοι καὶ πειὰ δὲν ἔχουμε σπίτι. Γιατὶ ἡ Ἀμερικὴ ἔχει χιλιάδες φῶτα καὶ θερμοκρασίες καὶ περπατᾶμε μέσα στοὺς δρόμους, περπατᾶμε αἰώνια μέσα στοὺς δρόμους, περπατᾶμε αἰώνια μέσα στοὺς δρόμους τῆς ζωῆς, πάντα μόνοι». Κι' ἄλλοῦ, περιγράφει ἔτσι τὸν ἥρωά του: «Μιὰ μοναξιά ἀνείπωτη. Μόνος προσπάθησε νὰ ξαναφέρει μέσα στὰ ὄρια τοῦ μικροῦ του δωματίου ὅλη τὴν τρέλλα τῆς γῆς καὶ χτύπαγε τοὺς τοίχους μὲ τὶς γροθιές του θέλοντας νὰ ριχτεῖ πάλι ἄγρια μέσα στοὺς δρόμους τοὺς χωρὶς μιὰ διακοπὴ, μιὰ στροφὴ, μιὰ πόρτα, ποὺ θὰ μπορούσε νὰ περάσει τὸ κατώφλι τῆς».

Στὰ μυθιστορήματά του ὑπάρχει ἡ τραγωδία τοῦ συγγραφέα ποὺ παλεύει μὲ τὸ ἔργο του, θέλοντας νὰ κλείσει μέσα σ' αὐτὸ τὸν κόσμο ὀλόκληρο καὶ δὲν κάνει ἄλλο παρὰ νὰ μᾶς δίνει τὸν ἑαυτό του. Μὰ αὐτὸ ἀκριβῶς εἶνε ἡ ἀξία ἑνὸς ἔργου, ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ τελειώσει ποτέ, νὰ χωρέσει αὐτὸ ποὺ ὑπῆρχε μέσα στὸν συγγραφέα.

Ὁ Wolfe δὲν ἦταν ἓνας μυθιστοριογράφος, μὰ ἓνας ποιητὴς τοῦ μυθιστορήματος, ἓνας πραγματικὸς ποιητὴς κι' ἓνας πραγματικὸς μυθιστοριογράφος ποὺ δὲ χωροῦσε μέσα σὲ ὄρια.

ΣΤΕΛΙΟΣ ΞΕΦΛΟΥΔΑΣ

